

Analýza vedomostí a zručností ekologického farmára a experta pre získanie odborných kompetencií v EÚ

Analysis of knowledge and skills of Eco-farmer and Eco-expert for obtaining professional competencies in the EU

Pavol Schwarcz - Loreta Schwarczová - Anna Bandlerová - Eleonóra Marišová

Abstract

The contribution of the sector of Organic Agriculture is growing in the EU member states. The most recent reforms of the Common Agricultural Policy (CAP) focusing on the market aspects meet requirements of consumers and will support the market of organic products in the future. Reflecting these facts legal regulation from the field of organic agriculture starts to play more and more significant position in the frame of the Agricultural Policy and is definitely linked to the development of agricultural markets.

Key words:

Organic Agriculture, knowledge and skills, Eco-farmer, Eco-experts

Úvod

Ekologická poľnohospodárska výroba predstavuje komplexný systém manažmentu poľnohospodárskych fariem a výroby potravín, ktorý je kombináciou tých najlepších environmentálnych postupov, vysokej úrovne biodiverzity, ochrany prírodných zdrojov a uplatňovania prísnych noriem v oblasti welfare-u zvierat a výrobných metód v súlade s preferenciou určitých spotrebiteľov pre produkty vyrábané pomocou prírodných látok a procesov. Prínos sektora ekologického poľnohospodárstva vo väčšine členských štátov EÚ rastie. Najnovšie reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky s dôrazom na trhovú orientáciu a zásobovanie kvalitnými produktmi spĺňajúcimi požiadavky spotrebiteľov budú s najväčšou pravdepodobnosťou ďalej podnecovať trh s produktmi ekologickej poľnohospodárskej výroby. Vzhľadom na tieto skutočnosti zohrávajú právne predpisy v oblasti ekologickej poľnohospodárskej výroby čoraz dôležitejšiu úlohu v rámci poľnohospodárskej politiky a úzko súvisia s vývojom poľnohospodárskych trhov.

Cieľ, materiál a metódy

Cieľom príspevku je identifikovať a následne analyzovať potrebné vedomosti a zručnosti ekologických farmárov (Eko - farmárov), ktoré potrebujú pre získanie odborných kompetencií. Príspevok sa zameriava na vybrané krajiny EÚ (Bulharsko, Dánsko, Grécko, Taliansko, Holandsko, Veľká Británia) s osobitným zameraním na Slovensko.

Prieskum za účelom identifikácie potrebných vedomostí a zručností ekologických farmárov bol uskutočnený na základe dotazníkov, ktoré boli distribuované v rámci vybraných krajín EÚ. Podkladové údaje pre spracovanie príspevku boli získané:

- z výsledkov projektu Leonardo da Vinci č. BG/06/B/F/PP-166012 - „Training on European Standards for Ecological Agricultural Production – EcoJob-AP“,
- z právnych predpisov upravujúcich oblasť ekologickej poľnohospodárskej výroby:
 1. Národná legislatíva o ekologickej poľnohospodárskej výrobe:
 - o Zákon č. 189/2009 Z.z. o ekologickej poľnohospodárskej výrobe

- Zákon č. 291/1996 Z.z. o odrodách a osivách v znení zákona č. 470/2002 Z. z., zákon č. 597/2006 Z.z. o pôsobnosti orgánov štátnej správy
- 2. Európske nariadenia o ekologickej poľnohospodárskej výrobe:
 - Nariadenie Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov, ktorým sa zrušuje nariadenie Rady (EHS) č. 2092/91. Toto nariadenie poskytuje základ pre trvalo udržateľný rozvoj ekologickej výroby a zároveň zabezpečuje efektívne fungovanie vnútorného trhu, zaručuje spravodlivú hospodársku súťaž, zabezpečuje dôveru spotrebiteľa a chráni jeho záujmy.
 - Nariadenie Komisie (ES) č. 889/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá implementácie nariadenia Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov so zreteľom na ekologickú výrobu, označovanie a kontrolu
 - V tomto nariadení sa ustanovujú osobitné pravidlá ekologickej výroby, označovania a kontroly v súvislosti s Výrobkami uvedenými v článku 1 ods. 2 nariadenia (ES) č. 834/2007.
 - Nariadenie Rady (ES) č. 967/2008, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov.

Výsledky a diskusia

I. Výsledky prieskumu potrebných vedomostí a zručností ekologických farmárov vo vybraných krajinách EÚ

Prieskum za účelom identifikácie potrebných vedomostí a zručností ekologických farmárov bol uskutočnený v rámci projektu Leonardo da Vinci č. BG/06/B/F/PP-166012 - „Training on European Standards for Ecological Agricultural Production – EcoJob-AP“. Dotazníky, ktoré boli vypracované v rámci projektu, boli distribuované vo vybraných krajinách EÚ: Bulharsko, Dánsko, Grécko, Taliansko, Holandsko, Veľká Británia a Slovensko. Celková rozloha týchto krajín EÚ je 922 759 km². Prehľad o podiele poľnohospodárskej pôdy na celkovej výmere územia sledovaných krajín EÚ, o výmere ekologicke obhospodarovanej pôdy v týchto krajinách, a o počte ekologických producentov znázorňuje Tabuľka č. 1.

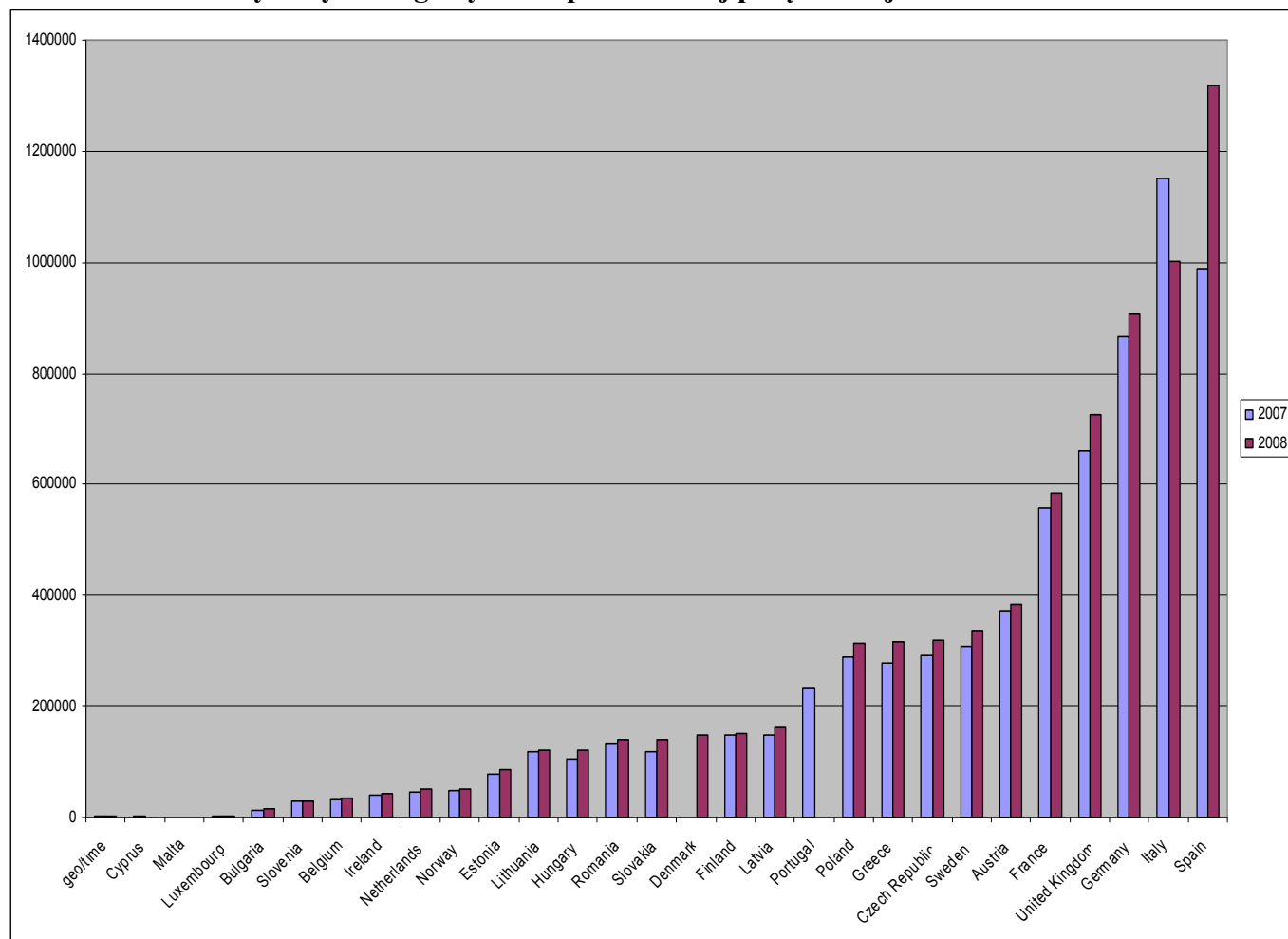
Tabuľka č.1

Krajina	Celková výmera km ²	Podiel poľnohospodárskej pôdy na celkovej výmere (%)	Výmera ekologicke obhospodarovanej pôdy (ha) 2008	Počet ekologických producentov; rok 2008
Bulharsko	111002	48,46	16663	254
Dánsko	43094	61,02	150104	2753
Grécko	130 800	64,85	317824	24 057
Taliansko	301336	49,96	1002414	44371
Holandsko	41526	56,7	50434	1402
Veľká Británia	244820	70,09	726381	5383
Slovensko	49036	40,35	140755	350

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> ; <http://www.nationmaster.com>;

Výmera ekologicky obhospodarovanej pôdy vzrástla v krajinách EÚ – 27 v roku 2008 o 7,4% v porovnaní s rokom 2007. V uvedenom období došlo tiež k nárastu počtu producentov hospodáriacich ekologickými metódami o 9,5 %. Nárast výmery ekologicky obhospodarovanej pôdy v krajinách EU-27 znázorňuje Graf č. 1:

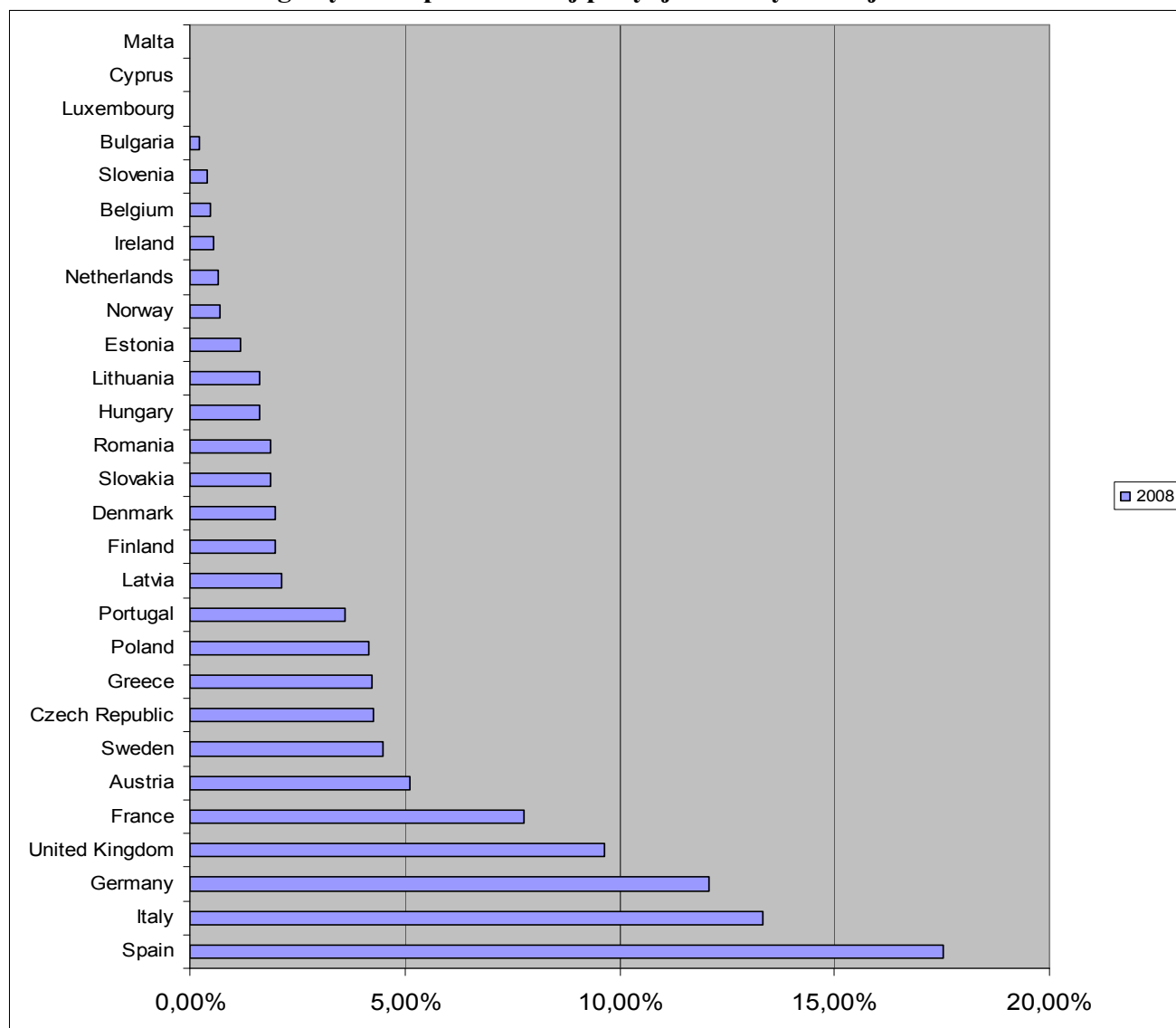
Graf č. 1: Nárast výmery ekologicky obhospodarovanej pôdy v krajinách EU-27

Zdroj: Eurostat, Statistics in focus 10/2010, Agriculture and fisheries, Elisabeth Rohner-Thielen, catalogue No. KS-SF-10-010-EN-N

Od roku 2007 do roku 2008 zaznamenali krajiny ako Bulharsko, Grécko, Slovensko a Veľká Británia nárast ekologicky obhospodarovanej pôdy o viac než 10%. Hoci Taliansko zaznamenalo vedúcu pozíciu v rámci krajín EÚ vo výmere ekologicky obhospodarovanej pôdy počas uplynulého obdobia, v roku 2008 zaznamenalo pokles ekologicky obhospodarovanej pôdy o 12,9 %. Podiel ekologicky obhospodarovanej pôdy jednotlivými krajinami EÚ-27 znázorňuje Graf č. 2.

Graf č. 2: Podiel ekologicky obhospodarovanej pôdy jednotlivými krajinami EÚ-27

Zdroj: Eurostat, Statistics in focus 10/2010, Agriculture and fisheries, Elisabeth Rohner-Thielen, catalogue No. KS-SF-10-010-EN-N

Uskutočnený prieskum sa sústredil na:

A) eko-farmárov a B) odborníkov (eko - expertov) z oblasti ekologického hospodárenia. Potreba vedomostí a zručností súvisiacich s ekologickým hospodárením bola zisťovaná v nasledovných oblastiach:

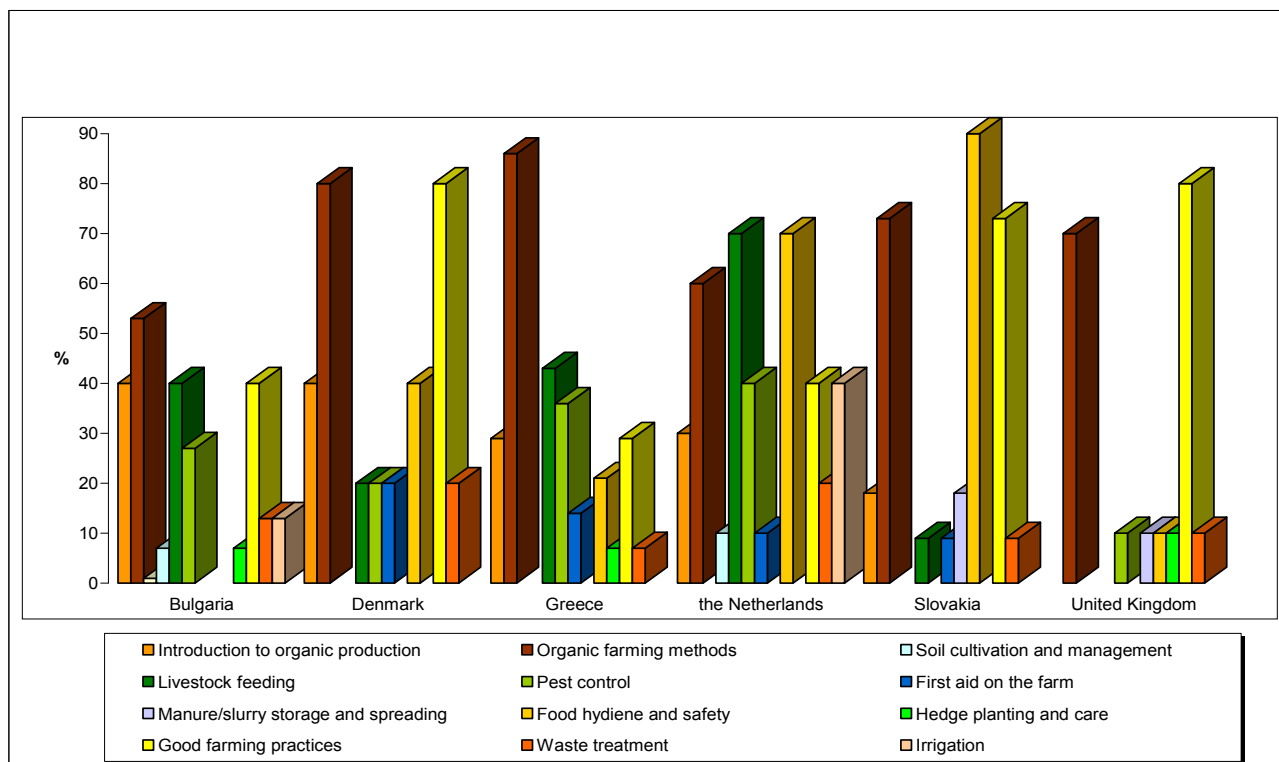
- technologické procesy ekologického poľnohospodárstva (Graf č. 3 a Graf č.4),
- kontrola a certifikácia eko -výrobkov a organické normy (Graf č. 5, Graf č.6),
- zriadenie distribučných kanálov (marketing výrobkov) (Graf č. 7),
- manažérske vedomosti a zručnosti (Graf č.8, Graf č. 9),
- používanie počítačov (Graf č. 10, Graf č. 11).

(A) V súvislosti s potrebnými vedomosťami a zručnosťami respondenti (Eko-farmári) z vybraných krajín EÚ demonštrovali presvedčivo jednotný názor. V oblasti **technologických procesov ekologickej výroby (a)** (Graf č.3) sa ich záujmy sústredili na:

metódy, nové technológie a normy ekologického hospodárstva, ako aj na manažment, obrábanie pôdy a vhodné postupy v hospodárení týkajúce sa ochrany životného prostredia. V oblasti **kontroly a certifikácie eko - výrobkov (b)** sa zistil jednoznačný záujem o súlad s legislatívnymi požiadavkami systémov zabezpečenia kvality, s ekologickými normami, ako aj s identifikáciou a harmonizáciou s finančnými zdrojmi, vrátane nástrojov EÚ, trendov a požiadaviek marketingu. V prípade **zriadenia distribučných kanálov (marketingu výrobkov) (c)** sa potrebné vedomosti a zručnosti prejavili vo všetkých partnerských krajinách s dolnou hranicou podielu 36% pre Slovensko, a hornou hranicou 64% podielu pre Grécko (**Graf č.7**). Pri analýze potrieb **manažérskych vedomostí a zručností (d)** môžeme konštatovať, že záujem sa sústreďuje na manažment a administráciu fariem, prípravu podnikateľského a finančného plánu. V oblasti **použitia počítačov (e)** prieskumy potvrdili, že je potrebná ďalšia aktívna realizácia školení a príslušných kurzov.

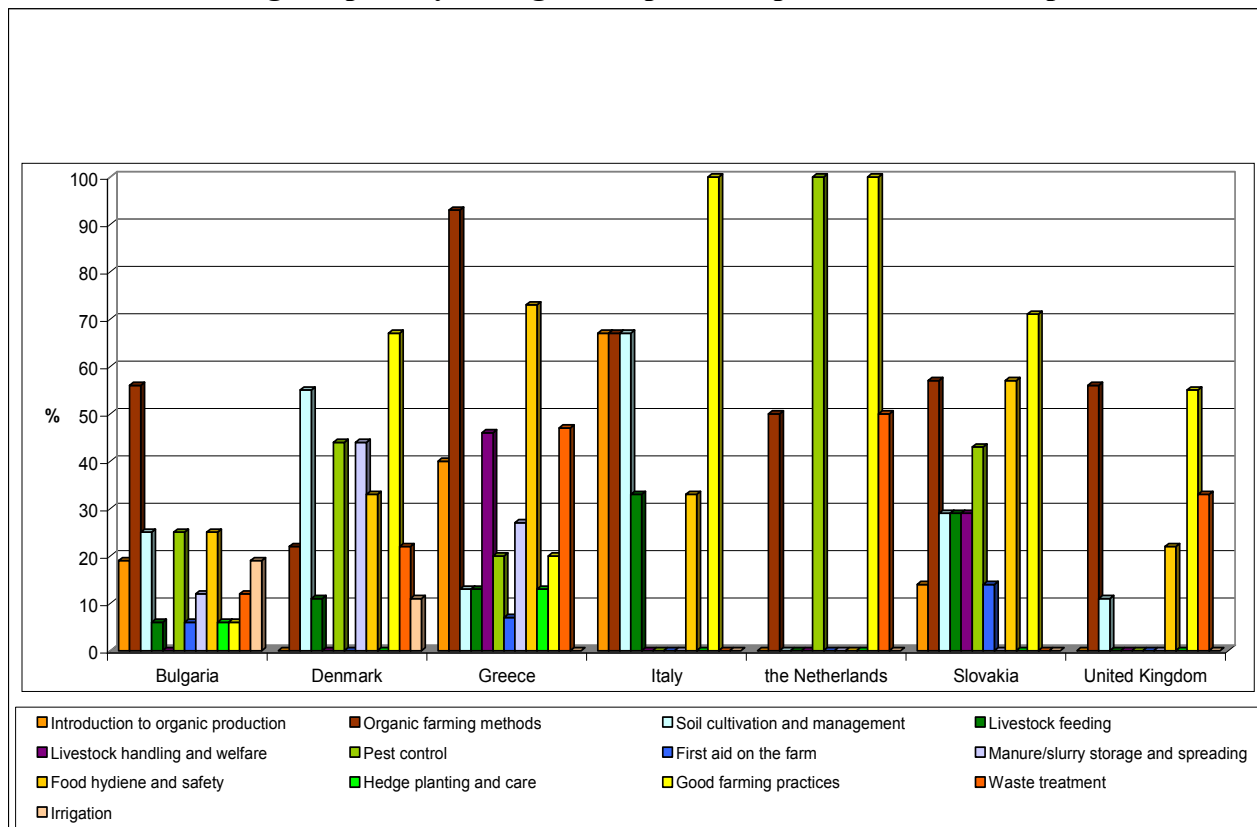
(B) Pri analýze potrebných vedomostí a zručností Eko - expertov bol zistený trend veľmi podobných záujmov. V oblasti **technologických procesov ekologickej výroby (a)** (**Graf č.4**) sa záujem sústredil na metódy a normy ekologického hospodárenia, obrábanie a manažment pôdy, dobré poľnohospodárske postupy pre ochranu životného prostredia a spracovanie odpadu. V časti **kontroly a certifikácie eko – výrobkov (b)** sa prejavila pozoruhodná potreba vedomostí a zručností najmä v dodržiavaní legislatívnych požiadaviek, v systémoch zabezpečenia kvality a v rešpektovaní environmentálnych povinností. V oblasti **manažérskych vedomostí a zručností (d)** boli potreby opäť integrované do manažmentu podniku, podnikateľského plánovania, účtovníctva a financií. Prezentácia výsledkov uskutočneného prieskumu je znázornená v nasledovných grafických zobrazeniach:

Graf č. 3: Technologické procesy ekologického poľnohospodárstva – Eko- farmári

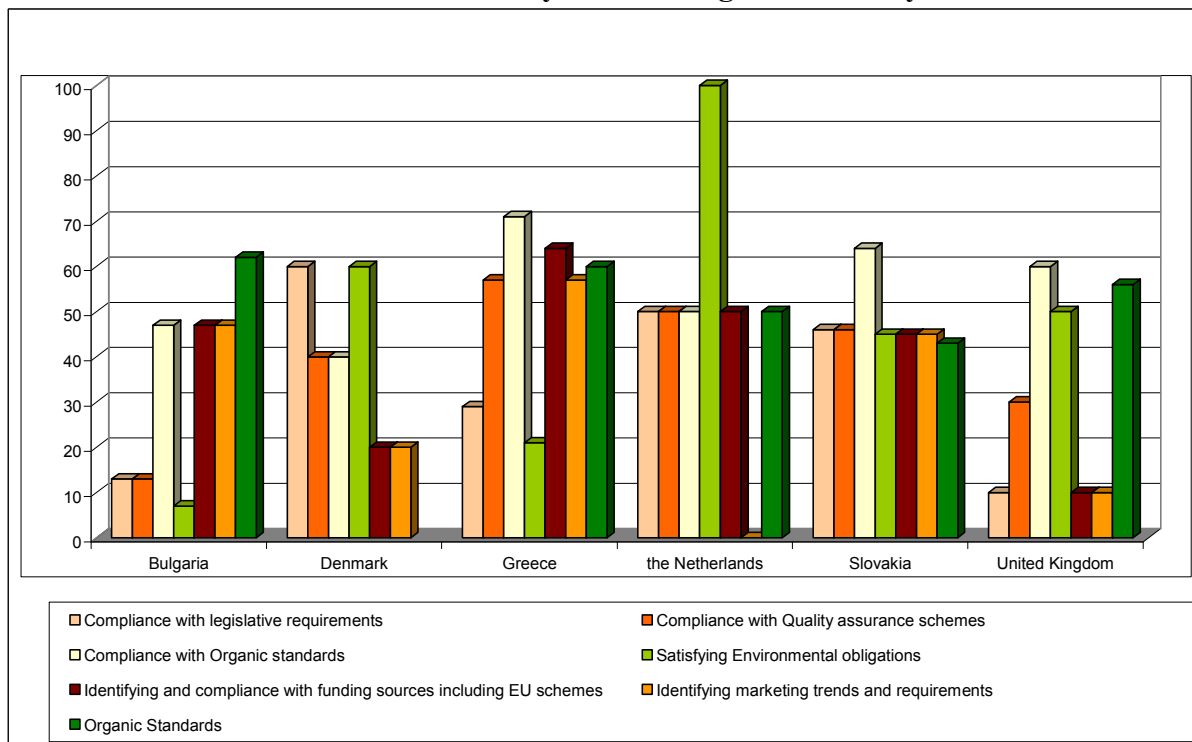
Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

Graf č. 4: Technologické procesy ekologického poľnohospodárstva – Eko- experti

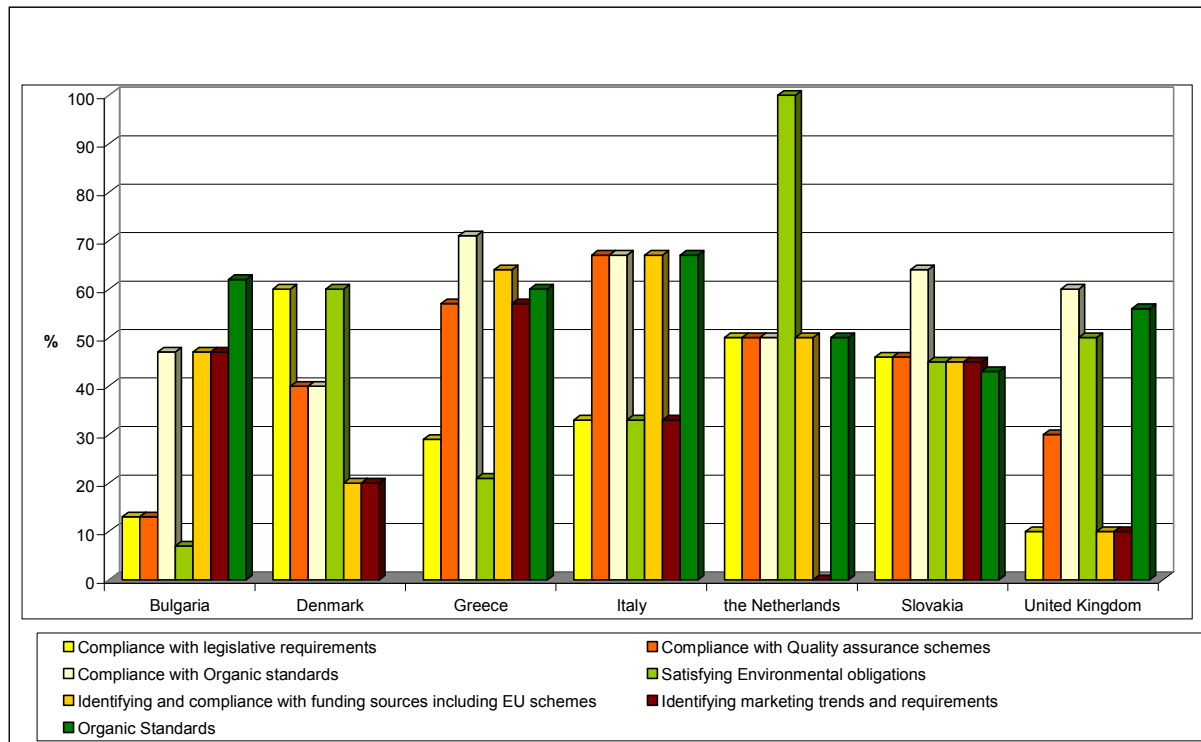
Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

Graf č. 5: Kontrola a certifikácia eko -výrobkov a organické normy - Eko-farmári

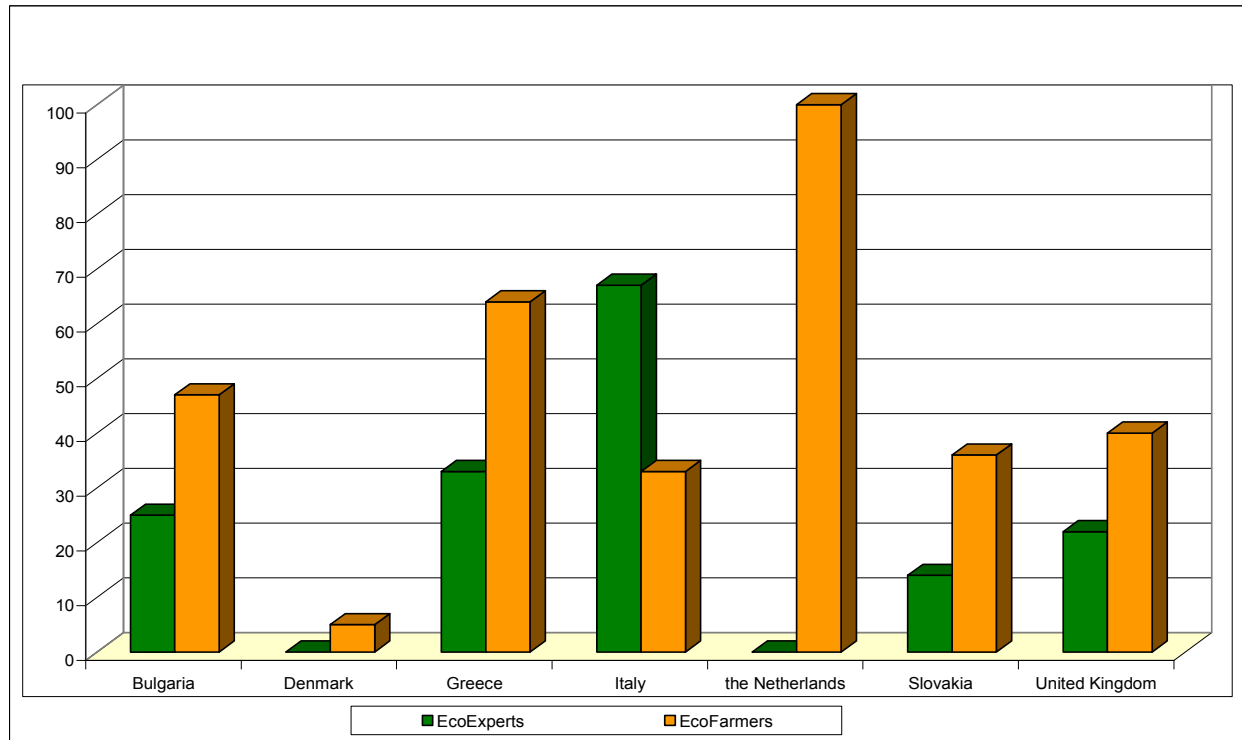
Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

Graf 6: Kontrola a certifikácia eko -výrobkov a organické normy - Eko-experti

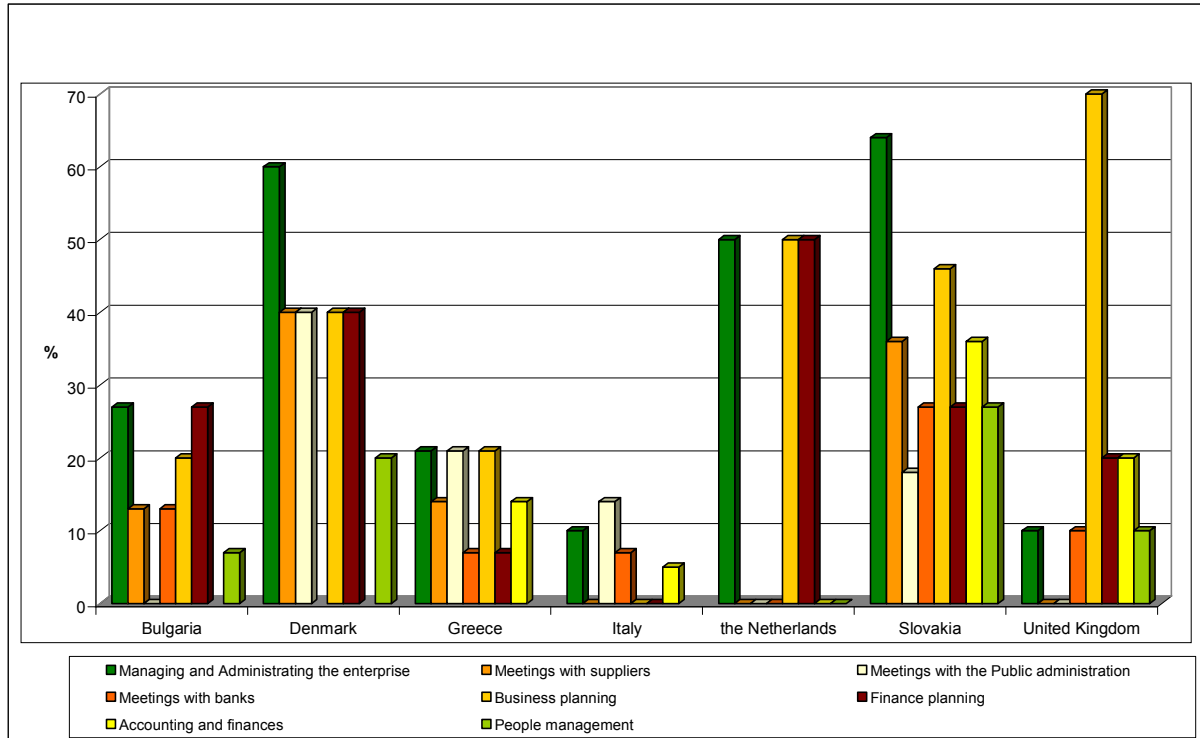
Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

Graf č. 7: Zriadenie distribučných kanálov (marketing výrobkov)

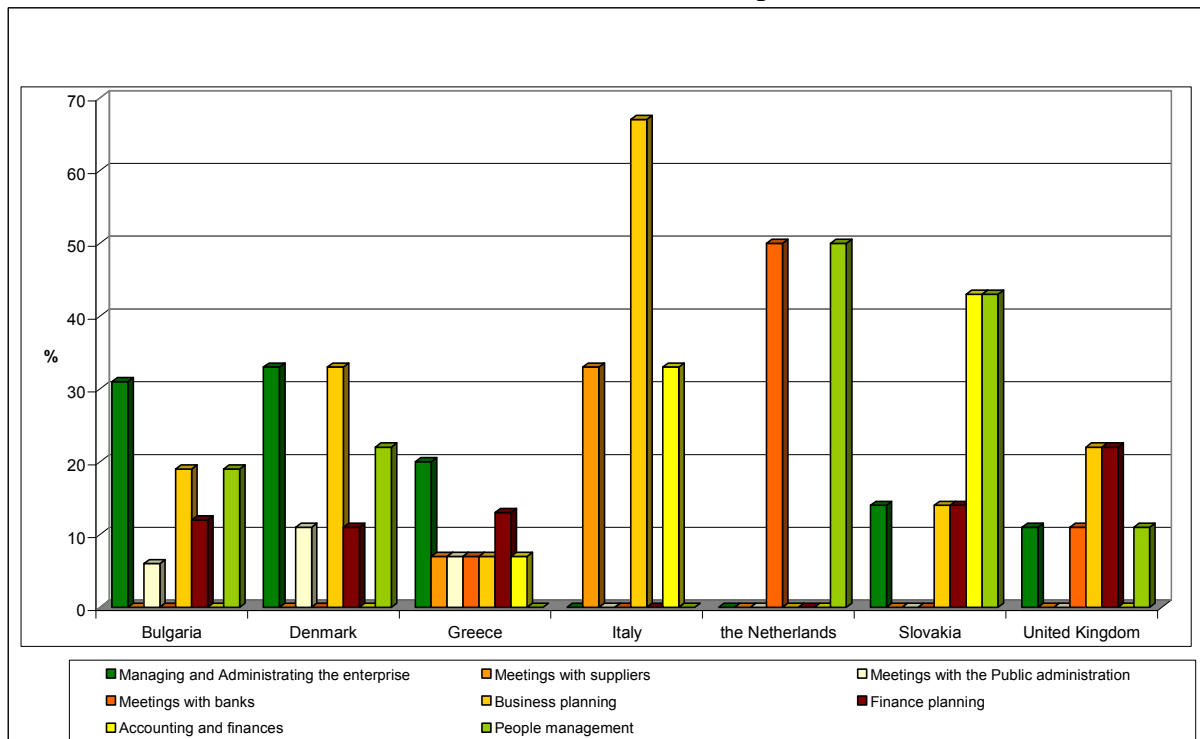
Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

Graf č. 8: Manažérske vedomosti a zručnosti – Eko - farmári

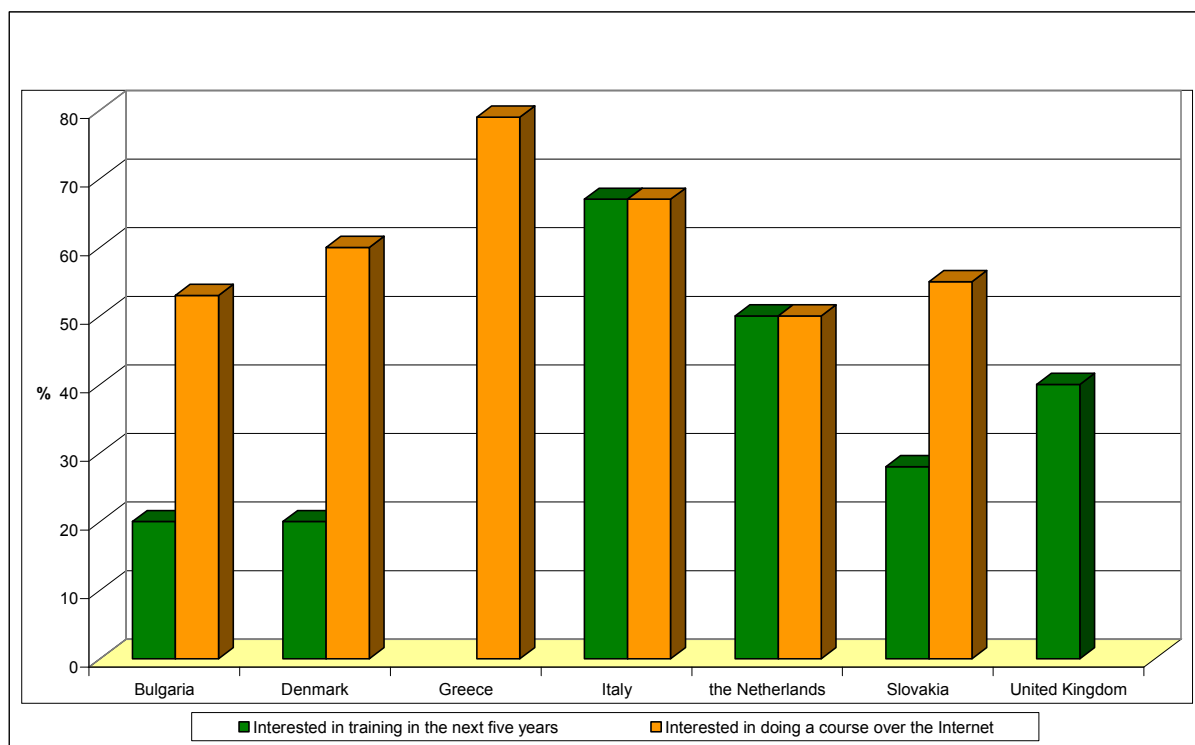
Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

Graf č. 9: Manažérske vedomosti a zručnosti – Eko - experti

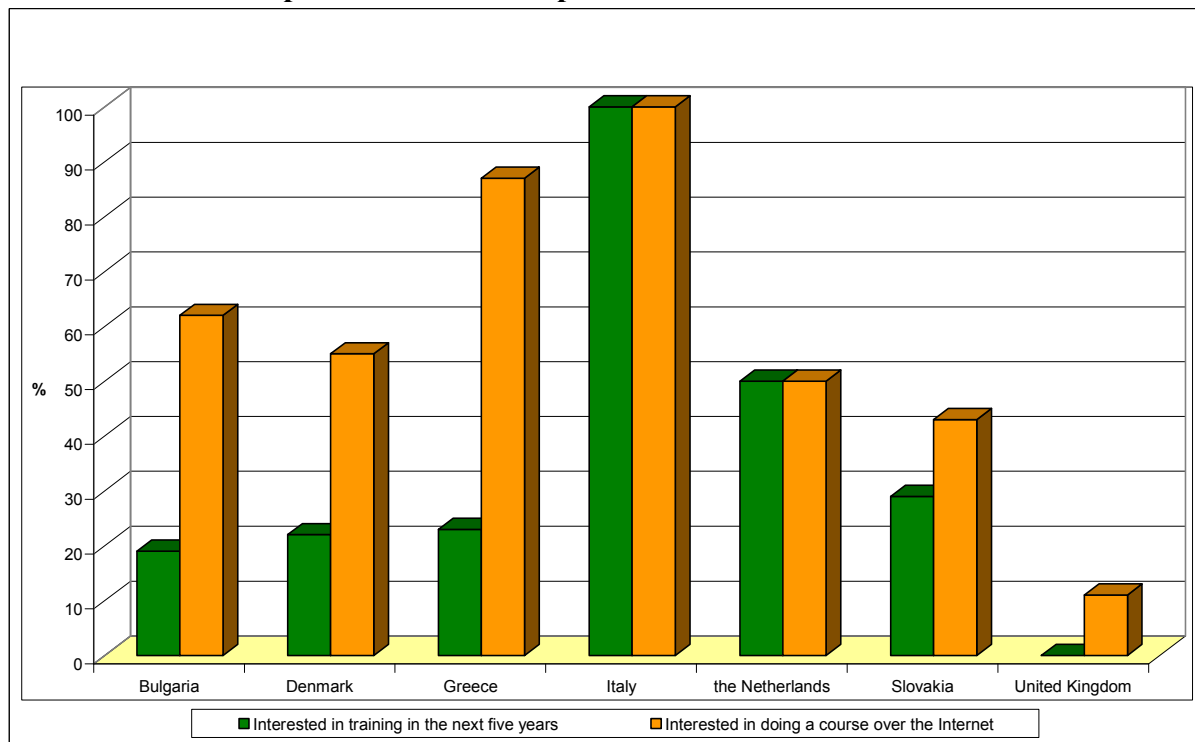
Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

Graf č. 10: Použitie počítačov – Eko - farmári

Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

Graf č. 11: Použitie počítačov – Eko - experti

Zdroj: Projekt EcoJob-AP č. BG/06/B/F/PP-166012,

II. Systém ekologického poľnohospodárstva v SR a jeho aktuálna právna úprava

Ekologické poľnohospodárstvo na Slovensku má oproti vyspelým štátom Európy o 15 -20 rokov mladšiu históriu. Podľa J. Schlosserovej a kol. (Lednice, Bioakademia 2009, http://bio.bespin.cz/konference_pro_praxi) bol podiel ekologicky obhospodarovanej pôdy v SR v porovnaní s celkovou výmerou poľnohospodárskej pôdy 7,05% (k 31.12.2008).

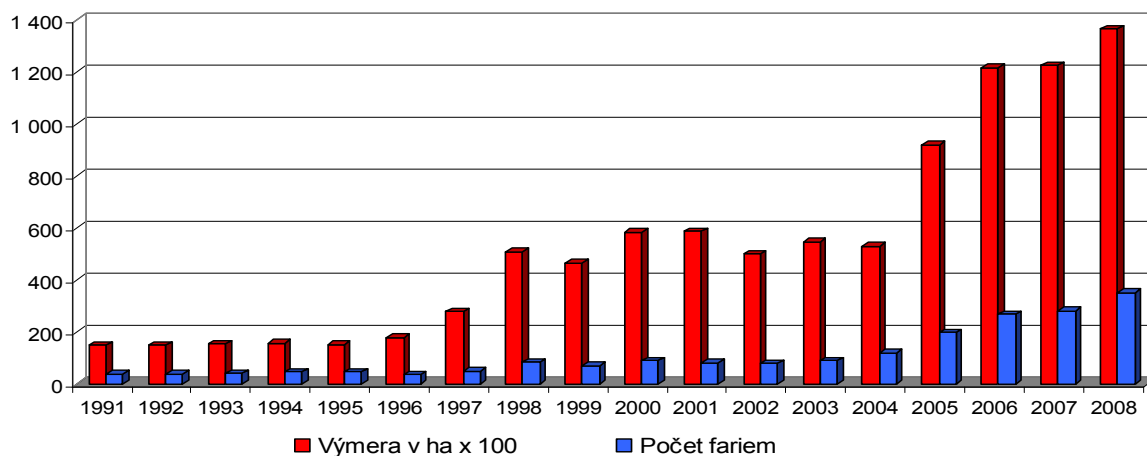
Ekologické poľnohospodárstvo na Slovensku zaznamenáva výraznejší nárast predovšetkým od roku 2004. Zatiaľ čo v tomto roku bola výmera poľnohospodárskej pôdy v ekologickom poľnohospodárstve vyše 53 000 ha (približne 2%), v roku 2006 to už bolo viac než dvojnásobok. V roku 2007 sa obhospodarovalo viac ako 122 000 ha (6,14%) z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy, pričom v roku 2008 sa výmera pôdy v ekologickom poľnohospodárstve zvýšila na súčasných 136 669 ha, čo predstavuje o niečo viac ako 7 % z celkového poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

V roku 2005 bolo evidovaných v systéme ekologického poľnohospodárstva 210 subjektov hospodáriacich na výmere 92 190 ha poľnohospodárskej pôdy. V roku 2008 to už bolo 418 registrovaných prevádzkovateľov, z toho 262 bolo farmárov ekologického poľnohospodárstva. Rovnako aj vývoj počtu ekologických fariem a ich priemerná výmera (v ha) v rokoch 1991 – 2008 ukazuje pozitívny trend rozvoja ekologického poľnohospodárstva na Slovensku (Tabuľka č. 1). Hoci priemerná výmera farmy sa od roku 1998, kedy bola najväčšia (617,4 ha), neustále znižuje (výmera plochy 389,1 ha v roku 2008), každým rokom pribúda počet ekofariem. Tento vývoj sa zintenzívnil predovšetkým po vstupe Slovenska do EÚ. Zatiaľ čo v roku 2005 bolo na Slovensku registrovaných v systéme ekologického poľnohospodárstva 205 ekofariem, v roku 2006 sa tento počet zvýšil na 265. Ku koncu roka 2008 počet ekofariem, ktoré produkujú bioprodukty určené na domáci, prevažne však na zahraničný trh vzrástol na počet 349. Len 15 ekofarmárov sa zároveň zaoberá aj výrobou biopotravín, 40 subjektov je „čistých“ výrobcov biopotravín (bez vlastnej ekofarmy), 18 produkuje byliny a voľne rastúce plody, z toho len 7 registrovaných prevádzkovateľov ich spracúva na biopotraviny.

Spôsob ekologickej poľnohospodárskej výroby takt zohráva dvojité spoločenské úlohu, keď na jednej strane zabezpečuje konkrétny trh reagujúci na dopyt spotrebiteľa po produktoch ekologickej poľnohospodárskej výroby, a na strane druhej dodáva verejnosti tovary prispievajúce k ochrane životného prostredia a k pohode zvierat, ako aj k rozvoju vidieka.

Graf č. 12

Vývoj ekologického poľnohospodárstva v SR 1991 - 2008

Zdroj: ÚKSÚP (www.uksup.sk), Odbor životného prostredia a ekologického poľnohospodárstva, Hanulova 9/A, Bratislava

Prínos sektora ekologického poľnohospodárstva vo väčšine členských štátov Európskej rastie. Najnovšie reformy spoločnej poľnohospodárskej politiky s dôrazom na trhovú orientáciu a zásobovanie kvalitnými produktmi spĺňajúcimi požiadavky spotrebiteľov budú s najväčšou pravdepodobnosťou ďalej podnecovať trh s produktmi ekologickej poľnohospodárskej výroby. Vzhľadom na tieto skutočnosti zohrávajú právne predpisy v oblasti ekologickej poľnohospodárskej výroby čoraz dôležitejšiu úlohu v rámci poľnohospodárskej politiky a úzko súvisia s vývojom poľnohospodárskych trhov.

Zvláštna pozornosť sa ekologickému poľnohospodárstvu na Slovensku začala venovať najmä po roku 1990, kedy bol prijatý zákon o ekologickom poľnohospodárstve a produkcii ekologických potravín (Z.č. 224/1998 Z.z.). Vývoj si vyžiadala novo upraviť vzťahy v tejto oblasti, a tak prijať nový predpis, ktorým bol v roku 2004 zákon č. 421/2004 Z. z. a v roku 2009 zákon č. 189/2009 Z.z. Posledný z citovaných zákonov - zákon č. 189/2009 Z.z. o ekologickej poľnohospodárskej výrobe, ktorý sa stal účinným 1. júna 2009, bol vyvolaný okolnosťami, ktoré sa týkali najmä:

- Zmien vo vymedzení pojmov v nariadení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov,
- zmeny systému v registrácii fyzických a právnických osôb vykonávajúcich ekologickú poľnohospodársku výrobu,
- úpravy rozsahu pokút ukladaných za porušenie navrhovaného zákona,
- nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 o úradných kontrolách uskutočňovaných s cieľom zabezpečiť dodržiavanie potravinového a krmivového práva a predpisov o zdraví zvierat a o starostlivosti o zvieratá,
- nového systému ekologickej výroby rámcovo ustanovenej v nariadení Rady (ES) č. 834/2007 (ES) o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov, ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 2092/1991, a nadväzuje na európsky princíp výroby bezpečných potravín, ochranu spotrebiteľa a výkon štátnych kontrol ustanovený v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 o úradných kontrolách uskutočňovaných s cieľom zabezpečiť overenie dodržiavania potravinového a krmivového práva a predpisov o zdraví zvierat a o starostlivosti o zvieratá.

Novoprijatý zákon obsahuje okrem prílohy celkovo 15 paragrafov, jeho predmetom je najmä stanoviť pravidlá ekologickej poľnohospodárskej výroby v súlade s osobitnými predpismi, ako aj výkon štátnej správy v oblasti ekologickej poľnohospodárskej výroby. Prevádzkovateľom vykonávajúcim ekologickú poľnohospodársku výrobu ustanovuje práva a povinnosti, pričom nezabúda aj na sankcie pri ich porušovaní. Medzi významné patria tie ustanovenia, ktoré sa týkajú registrácie prevádzkovateľov a inšpekčných organizácií, výkonu kontroly ekologickej poľnohospodárskej výroby, a v neposlednom rade označovania produktov ekologickej poľnohospodárskej výroby.

Podľa dôvodovej správy k novoprijatému zákonu vyvoláva rozširovanie primárnej poľnohospodárskej produkcie systémom ekologickej poľnohospodárskej výroby a následne výroby biopotravín vo vidieckych oblastiach zvýšenie zamestnanosti. Ide najmä o oblasť agroturistiky a miestneho spracovania a predaja.

Preto i časť dotácií určených pre rozvoj krajiny (Plán rozvoja vidieka 2007-2013) by mala byť cielene zameraná na rozvoj ekologického poľnohospodárstva, a to predovšetkým v regiónoch s dosiaľ nízkou prioritou podpory tejto oblasti v oblasti.

Záver

Dotazníkovým prieskumom, realizovaným v rámci projektu Leonardo da Vinci č. BG/06/B/F/PP-166012 - „Training on European Standards for Ecological Agricultural Production – EcoJob-AP“ sme zistili, že v rámci všetkých sledovaných oblastí sa potvrdili zhodné názory Eko-farmárov a Eko-expertov z vybraných krajín. Na základe zistených výsledkov sa záujmy respondentov zhodovali najmä v potrebe zabezpečenia nových metód, technológií a realizácie odborných školení a kurzov v oblasti ekologického spôsobu hospodárenia. Výsledky prieskumu potvrdili pretrvávajúci pozitívny trend vývoja ekologického systému hospodárenia v krajinách EÚ, ktorý dokumentuje takmer 8%-ný nárast plôch obhospodarovaných ekologickými metódami hospodárenia (nárast v roku 2008 oproti predchádzajúcemu roku). Predpokladom priaznivého vývoja ekologického systému poľnohospodárstva v EÚ je vytvorenie takých legislatívnych podmienok v každej krajine EÚ, ktoré zohľadnia európsky právny rámec systému ekologickej výroby. Dôležitou zmenou v oblasti právnej úpravy ekologického poľnohospodárstva v SR bolo preto prijatie nového zákona o ekologickej poľnohospodárskej výrobe, ktorý sa stal účinným 1. júna 2009. V zmysle novej právnej úpravy došlo k úprave a k upresneniu vybraných oblastí ekologického spôsobu hospodárenia tak, aby bolo možné zlepšiť pozíciu Slovenska v celoeurópskom meradle ekologického poľnohospodárstva v ďalšom období (zo sledovaných krajín EÚ sa SR nachádza na 5. pozícii vo výmere ekologicke obhospodarovanej pôdy, Graf č.1).

Literatúra

1. Príručka Ekologického Farmára a Experta, Výsledky pilotného projektu Leonardo da Vinci , ‘EcoJob-AP’ č. BG/06/B/F/PP-166012, ISBN 978-80-552-0098-9
2. J. Schlosserová a kol., BIOAKADEMIE 2009 - Konferencie pro praxi http://bio.bespin.cz/konferencie_pro_praxi
3. Zákon o ekologickej poľnohospodárskej výrobe č.189/2009 Z.z.
4. Pracovná verzia nariadenia Komisie (ES) č. 889/2008, ktorým sa ustanovujú podrobné pravidlá implementácie nariadenia Rady (ES) č. 834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov v znení neskorších predpisov
5. Pracovná verzia Nariadenia Rady (ES) č.834/2007 o ekologickej výrobe a označovaní ekologických produktov v znení neskorších predpisov
6. <http://www.uksup.sk>
7. <http://www.EcoJob-PV.org>
8. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
9. Dôvodová správa k zákonu č.189/2009 Z.z.

Kontakt:

doc. Ing. Pavol Schwarcz, PhD., Katedra Európskych Štúdií FEŠRR SPU v Nitre

Pavol.Schwarcz@uniag.sk

Ing. Loreta Schwarczová, PhD., Centrum medzinárodných programov FEŠRR SPU v Nitre

Loreta.Schwarczova@uniag.sk

prof. JUDr. Anna Bandlerová, PhD., Katedra práva FEŠRR SPU v Nitre

Anna.Bandlerova@uniag.sk

doc. JUDr. Eleonora Marišová, PhD., Katedra práva FEŠRR SPU v Nitre

Eleonora.Marisova@uniag.sk

Oponent: JUDr. Lucia Palšová, PhD.